Pray-kódex
Halotti beszéd és könyörgés

A foglalkozás időtartama: 45 perc/90 perc

Foglalkozás a Pray-kódex: Halotti beszéd és könyörgés című kisfilmhez

Egy mai, fiktív történeten keresztül vizsgáljuk egy baráti társaságban bekövetkezett haláleset utóhatásait. A három itt maradt barátnő szemszögéből látjuk a múltat, illetve a jelen történéseit. Eltérő módon reagálnak a történtekre. Van, aki emlékezni szeretne, bejárja a közös helyeket; van, aki egy fényképre sem bír ránézni és elfojtja az érzéseit; van, aki a valláshoz fordul. Eltérő nézőpontok, eltérő technikák a túlélésre: nincs jó vagy rossz reakció.

Célcsoport	9–12. évfolyam
Időkeret	45 perc / 90 perc
Drámás fókusz	Mit kezdjünk a gyász érzésével?
Téma és tanulási terület	A gyász formái – a gyász szakaszai – az elengedés formái Hogyan élhetjük meg és hogyan léphetünk tovább ezen az érzésen?
Főbb kompetenciák (2db)	Személyes és társas kompetenciák, gondolkodás kompetenciái
TUDÁS (Mit emelünk ki a műből?) **KÉPESSÉG (Milyen változást szeretnénk eredményezni?)** **Attitűd (Milyen viszonyt hozunk létre a művel?)**	A gyász érzésének ismerete. Azonosítani tudja és rendszerbe foglalja hasonló esetben az érzéseit. Meg tudja vizsgálni a saját érzelmi reakcióit, alkalmazza a közös történetalkotás során létrejött stratégiákat az érzelmeink kezelésében. Fel tudja dolgozni a veszteséget.
Gyakorlatok összefoglaló ismertetése – módszertan – élmény	asszociáció, gyűjtés, forró szék, egészcsoportos beszélgetés, kiscsoportos improvizáció, egyéni improvizáció
Eszközigény	papír, íróeszközök, a három karakter jelzése: Kati – egy gesztenye (ha nem megoldható, akkor jelezzük ezt egy papírból vagy alufóliából gyúrt galacsinnal), Emese – egy sál vagy pulóver, Kinga – egy feszület vagy rózsafüzér, esetleg Biblia

A film alapjául szolgáló irodalmi műhöz való viszony jele: ß	**Konvenciók típusa jele: ¤**	**Fejleszteni kívánt kompetenciaterület jele: #**
● 5-legközelebbi ● 1-legtávolabbi	● szóbeli (SZ) ● írásos (Í) ● vizuális (V) ● performatív (P)	● digitális (D) ● személyes és társas (SZT) ● önkifejezés (Ö) ● munkavállalói (M) ● tanulás (T) ● kommunikációs (K) ● gondolkodás (G)
További jelmagyarázat az óravázlatokhoz: ● Az oktatók ***dőlt betűvel*** olvashatják az egyes foglalkozáselemek célját. ● A tanári narrációkat **„IDÉZŐJELBE TETT SZÖVEGRÉSZEK”** jelölik.		

1. Bevezetés 3 perc

ß: 1
¤: SZ
#: K

A cél ismertetni a diákokkal, hogy mi fog történni a mai órán.

„A mai órán egy történetet hoztam, amit egy szöveg ihletett, illetve egy érzés. A szöveg azért is különleges, mert ez az első fennmaradt, magyar nyelvű írásos emlékünk, ami valahol 1192 és 1195 között keletkezhetett. Ez a *Halotti beszéd és könyörgés*, ami így kezdődik: „*Látjátuk feleim szümtükhel, mik vogymuk: isä, por ës homou vogymuk.*”

Kérdés: Tudjuk-e, hogyan lehet értelmezni az iménti sort? Mit jelent ez a néhány szó?
(Értelmezés: Látjátok, feleim, szemetekkel, mik vagyunk: íme, por és hamu vagyunk.)

Azóta eltelt jó néhány év, de vajon az érzés, amit akkor érzett valaki, miközben ezt hallgatta, változott-e? Mást érzett-e az ember 1192-ben, mint 2025-ben?

Kérdés: Milyen gyakran szoktak erről beszélni az emberek?
Ha szóba kerül, hogyan reagálnak? Mit veszünk észre magunkon vagy másokon?
Szerintetek változott a gyász az elmúlt néhány száz évben? Ha igen, miben?
Más a gyász közösségi megélése ma a városi és vidéki ember számára?

2. Gyűjtés 7 perc

ß: 3
¤: SZ, Í
#: G

A cél kapcsolatot teremteni a témával: gondolataink összegyűjtése.

Az alábbi kérdésekről gondolkodjunk közösen a résztvevőkkel:

„Nehéz megfogalmazni, hogy mi is a gyász. Egy meghatározás szerint »a gyász az a reakció, amit valakinek vagy valaminek az elvesztése vált ki«. Lehet, hogy furcsa lesz, amit kérek, de azt szeretném, ha összegyűjtenénk és felírnánk minél több olyan dolgot, aminek az elvesztését szerintetek meg lehet gyászolni. Ez lehet saját tapasztalatból fakadó megélés is, de nem kötelező annak lennie."

A gondolatokat közösen gyűjtjük össze és lejegyezzük egy nagyobb darab papírra, vagy a táblára. Az elhangzott dolgokra közben reflektálhatunk is.

(Amik eddig előkerültek: a szerelem érzése, ember, autó, telefon, háziállat, plüss állat, játék, baba, amihez gyermekkorban kötődünk, a régi személyiségem, ahogy változunk, felnövés, régi énem, gyermekkorom, könyv, cipő (ruhadarabok), ékszerek, növény, család, önbizalom)

3. A film levetítése 6 perc

ß: 2
¤: SZ
#: G

A cél felvázolni a történetet, ami kapcsán gondolkodni fogunk.

Film előtti tanári narráció: „Az előtörténet négy barátnőről szól, akik közül már csak hárman vannak életben. Ők mind a hárman eltérő módon reagálnak a gyász érzésére. Figyeljétek meg a filmet úgy, hogy a három gyászoló fiatal közül meg tudjátok mondani, kivel tudnál a leginkább azonosulni! Mik azok a stratégiák, amiket bevetnek a lányok a gyász ideje alatt? Ti ezek közül melyikben tudtok hinni?"

4. Reflexió 2 perc

ß: 2
¤: SZ
#: SZT

A feladat a történet kapcsán felmerülő gondolatok kibeszélése.

„Kérdések, amik mentén gondolkodhatunk:

- Hogyan reagált a három lány a gyászra?
- Mik ezek a stratégiák, amiket választottak?
- Miért reagálnak úgy, ahogy?
- Mitől függ, hogy valaki hogyan reagál egy ilyen helyzetre?

+ Tegye fel a kezét, aki már volt olyan helyzetben, hogy nem bírta abbahagyni a nevetést egy olyan szituációban, ahol nagyon nem kellett volna nevetni… Ez miért lehetett?"

5. A gesztenye 5 perc

ß: 1
¤: P
#: G

A feladat a tárgyak és emlékek jelentésének vizsgálata, a különböző értékrendek megfigyelése.

A résztvevőket arra kérjük, hogy a filmben látott temetési jelenetet alkossuk újra egy állókép formájában. Mi maguk álljunk be a szereplők helyére és adott pillanatban mondjuk ki azt a gondolatot, ami az általuk játszott szereplő fejében megfordulhat, miközben nézi ezt a pillanatot.

„Emlékeztek? A temetésen egy gesztenye esett a pap fejére, utána az egyik lány felvette és a zsebébe rejtette. Ezt a pillanatot a segítségetekkel szeretném visszajátszani. A gesztenye itt van nálam. Ezt a pillanatot szeretném a segítségetekkel visszajátszani úgy, hogy most mi magunk állunk be ebbe a pillanatképbe, egyelőre mozdulatlanul. Én leszek ez a lány, aki felveszi a gesztenyét – Katinak hívják, kell még a két barátnő – ők Emese és Kinga –, a pap és a gyászoló tömeg. Ehhez mindenki álljon be a képbe! Ide teszem a gesztenyét a földre, ahová pottyant, a lábam elé, lehajolok és felveszem, ennyi időnk lesz a játékra. Ti egyes szám első személyben mondjátok ki azt a gondolatot, ami az általatok játszott szereplő fejében megfordulhat, miközben nézi ezt a jelenetet."

Ha elsőre senkitől nem érkezik reakció, vagy csak elvétve, akkor nyugodtan újrajátszhatjuk a jelenetet.

További elemző kérdések a helyzet kapcsán:
- Miért tette?
- Mit jelent neki ez a gesztenye?
- Igazából mi ez a tárgy?
- Miért kellett ezt „rejtve" tenni? Mintha nem szeretné, hogy ezt más is észrevegye.

6. Ragaszkodás 5 perc

ß: 1
¤: P
#: G

A feladat a tárgyak és emlékek jelentésének vizsgálata, a különböző értékrendek megfigyelése.

„A játék: veszítsük el a gesztenyét! Vagy inkább hozzuk ezt a tárgyat olyan hétköznapi helyzetekbe, amikbe kerülhet, miközben tudjuk, hogy Kati számára a tárgy teljesen mást jelent, mint bárki más számára. Találjuk ki és nézzük meg, hogyan reagálhat ezekre a szituációkra Kati! Gondolkozhatunk úgy is, hogy ha ez egy film lenne, és mi írnánk a forgatókönyvét, akkor melyik jelenet lenne szomorú, vicces, groteszk vagy éppen megható? Akinek van ötlete egy helyzetre, akkor csak mondja el és megpróbáljuk lejátszani. A főhőst közületek játssza valaki, én pedig a másik ember lennék mindig – amit épp a helyzet kíván. Ezek csak rövid villanások, nem kell hosszúnak lennie és fontos, hogy most még abban a szakaszban tartunk, amikor a szereplő nem dolgozta fel a gyászt, még ragaszkodik hozzá."

Példák, amiket behozhatunk, ha esetleg nem jönne ötlet:

- apa vagy anya takarítás közben kidobta
- anya kimosta Kati nadrágjával együtt
- gyerekek gesztenyével fociznak a játszótéren, Kati a hintában ülve nézi
- Kati kistestvére gesztenye figurát készít az oviban és ez is odakeveredett a többi közé

7. Még mindig ragaszkodunk 5 perc

ß: 1
¤: P
#: G

A cél körüljárni, megérteni a ragaszkodás érzését

„Az történt, hogy Kati minden az előbbiekben felvázolt helyzet végén visszaszerezte a gesztenyét. Vagyis kihalászta a kukából, visszavette a kistestvérétől stb. A következő játékban megint csak eljátszanám őt. A játék annyi lenne, hogy leülök középen egy székre. Itt vagyok a szobámban a gesztenyével a kezemben. Ez furcsa helyzet, mert Ti valójában nem vagytok jelen, mégis most beszélgethettek velem. Lehet kérdezni, lehet csak úgy hozzám szólni: a lényeg, hogy próbáljuk megérteni, hogy miért ragaszkodik ennyire ehhez a tárgyhoz ez a lány."

(Ez a próbajáték során annyiban változott, hogy nem ültem, hanem a kitalált szituációhoz kapcsolódva próbáltam jelen lenni. Vagyis, amikor anya kidobta, akkor a társasház kukáiban turkáltam, mint „Kati" és közben zajlott a játék. Inkább kevesebb, mint több sikerrel szerepelt. Vagy nem tudtam jól felvezetni a játékot, vagy zavaró volt, hogy közben idegesen kutatok egy nemlétező kukában. Ennek okán vagy elhagyható ez a rész, vagy ha 90 perces a játék, akkor meg lehet tartani.)

8. Elengedés 8 perc

ß: 1
¤: P, Í
#: G

A cél megoldási stratégiák keresése a fenti érzelmi állapotokra.

„Mit gondoltok a következő mondatról:
»Az egyik legnehezebb lecke az életben az elengedés…«"

Szerintetek ez igaz? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?

8.1.

„Ha Katinak sikerül elengedni ezt a »gesztenyét«, illetve azt, amit ez a tárgy jelent, akkor szerintetek ez hogyan történne? Ne válaszoljatok, inkább játsszuk el! Annyit kell tenni, hogy ha valakinek van ötlete, az mutassa meg úgy, hogy kicsit menjen távolabb a körtől, fogja a gesztenyét, sétáljon be két szék között – onnantól kezdve Katit látjuk. A kör közepén történjen valami a gesztenyével, a lényeg, hogy engedje el, aztán sétáljon ki a körből. Hogy ez 3 másodperc vagy 13, mindegy. Nézzünk meg erre több verziót!"

8.2.

„Tanári narráció: A várost, ahol Kati él, egy folyó szeli ketté. Egy nap, iskola után Kati kisétált a folyón átívelő hídra. A korlátra támaszkodott, nézte a vizet és a kezét, amiben a gesztenyét szorongatta a víz fölé emelte. Ez a pillanat, amiben vagyunk."
„Szeretném Katit eljátszani, középre állok. Itt vagyok a hídon a gesztenyével a kezemben és gondolkodom. Ez furcsa helyzet, mert Ti valójában nem vagytok jelen, de most beszélgethettek velem. Lehet kérdezni, lehet csak úgy hozzám szólni, a lényeg, hogy próbáljuk megérteni, miért ragaszkodik ennyire ehhez a tárgyhoz ez a lány. Lehet, hogy elengedi, lehet, hogy nem. Ebben nem kell egyetértenünk, lehet vitatkozni. Én is meg fogok szólalni és a végén meglátjuk, mi lesz."

8.3.

„Azt kérem, hogy a következő játékhoz váljunk szét három kiscsoportra – a három barátnő szerint. Lesz egy Kati, egy Emese és egy Kinga csoport. A három itt maradt barátnő, bár eltérően reagál az eseményekre, de valamikor mindhármuknak el kell engednie Lujzát. A csapatoktól azt kérem, hogy írjanak egy bejegyzést, naplórészletet, vagy egy verskezdeményt, esetleg tervezzenek firkát egy iskolai padon, amiben olyan gondolatot fogalmaznak meg, ami most az elengedés kapcsán bennük van. Minden csapatnál máshogy kezdődik a kiírás első néhány szava, kérlek, fejezzétek be úgy, ahogy szerintetek a barátnők tennék:

- Kati: „…már nem szorongatom a gesztenyét, mert…"
- Emese: „…már nem szagolgatom a pulcsit, mert…"
- Kinga: „…már nem csak érte imádkozom, mert…"

Találjátok ki ezeket, aztán osszátok meg a többiekkel is, ha készen vagytok."

9. Reflexió 2 perc

ß: 1
¤: SZ
#: SZT

A cél a közösen átélt óra kapcsán felmerülő gondolatok kibeszélése.

„Kérdés:

- Mi vagy ki segíthet abban, hogy elengedjünk dolgokat?
- Mi kell ehhez?

A játékot azzal kezdtük, hogy picit gondolkodtunk ezen a szövegrészen. Zárjuk is ezzel. Mit jelenthet ez a szöveg:
Látjátok feleim, szemetekkel mik vagyunk: íme por és hamu vagyunk…

- Mit akar mondani az írója?"